

FELIKS ZEDLER

UZNANIE ZAGRANICZNYCH POSTĘPOWAŃ UPADŁOŚCIOWYCH W PRAWIE EUROPEJSKIM

I. W prawie europejskim problematyka postępowania upadłościowego uregulowano dwupłaszczyznowo. Bezpośrednia regulacja zawarta jest w rozporządzeniu Rady Unii Europejskiej nr 1346/2000 z 29 maja 2000 r. w sprawie postępowania upadłościowego (zwanym dalej: rozporządzeniem). Przepisy tego aktu prawnego stosuje się do postępowań upadłościowych wszczętych w państwach Unii Europejskiej, z wyjątkiem Danii (pkt 33 preambuły rozporządzenia)¹.

Z mocy art. 1 ust. 2 rozporządzenia, przepisów w nim zawartych nie stosuje się jednak do wszystkich postępowań upadłościowych. Rozporządzeniem nie są objęte postępowania upadłościowe dotyczące zakładów ubezpieczeń, instytucji kredytowych, przedsiębiorców inwestycyjnych świadczących usługi obejmujące przechowywanie środków pieniężnych oraz papierów wartościowych osób trzecich, a także przedsiębiorstw zbiorowego inwestowania.

Postępowania upadłościowe w tych sprawach nie są w prawie europejskim bezpośrednio regulowane, ale harmonizowane w drodze dyrektyw: nr 2001/24/UE z 4 kwietnia 2002 r. o reorganizacji i upadłości instytucji kredytowej; nr 2001/17/UE z 19 marca 2001 r. o reorganizacji i upadłości przedsiębiorstw ubezpieczeniowych; nr 96/26/UE z 19 maja 2000 r. w sprawie ostateczności rozliczeń płatności oraz systemie rozliczeń papierów wartościowych oraz nr 2000/47/UE z 6 czerwca 2002 r. w sprawie ustanowienia zabezpieczeń finansowych. Dyrektywy te w prawie polskim wdrożone zostały w przepisach ustawy z 28 lutego 2003 r. – Prawo upadłościowe i naprawcze² (dalej: pr.up.in.) – przede wszystkim w przepisach art. 451-470, 481, 448, a ponadto w art. 22 ust. 1 pkt 4, 53 ust. 3, 66 ust. 1, 80, 136, 137, 498 ust. 4 pr.up.in.³

Regulacja prawna problemów niewypłacalności, a więc to, co w prawie polskim jest przedmiotem regulacji prawa upadłościowego i naprawczego, w poszczególnych systemach prawnych państw należących do Unii Europejskiej wykazuje bardzo dużą różnorodność. Dlatego też, mimo licznych prób w tym względzie, nie udało się stworzyć jednego prawa upadłościowego dla Unii Europejskiej, ani też nie przyjęto rozwiązań ujednolicających te postępowania.

¹ W pracy cytowane będą przepisy tego rozporządzenia w wersji oficjalnej opublikowanej w języku polskim w Dzienniku Urzędowym Wspólnot Europejskich (Official Journal of European Union).

² Dz. U. Nr 60, poz. 535 ze zm.

³ Por. W. Srokosz, *Dyrektywa 2001/24/EC dotycząca reorganizacji i likwidacji instytucji kredytowych*, „Prawo Bankowe” 2004, nr 6, s. 63 i n.; F. Zedler, *Prawo upadłościowe i naprawcze. Wprowadzenie*, Zakamycze 2003, s. 103.

Przyjęto inne rozwiązanie. Wprowadzono różne normy mające usprawnić prowadzenie postępowań upadłościowych wobec tych podmiotów, których majątek znajduje się na obszarze dwu lub więcej państw Unii Europejskiej. Takie postępowanie upadłościowe nazywane jest międzynarodowym postępowaniem upadłościowym albo postępowaniem transgranicznym (ang. *cross-border insolvency*). Usprawnienie tych postępowań ma nastąpić przez przyjęcie:

1) uznania z urzędu postępowań upadłościowych wszczętych w jednym z państw Unii Europejskiej przez pozostałe państwa, a w konsekwencji tego uznania – umożliwienie działania na terenie innych państw tych podmiotów, które we wszczętym postępowaniu upadłościowym powołane zostały do zarządzania, likwidowania lub nadzorowania majątku niewypłacalnego dłużnika (upadłego). Podmioty te w rozporządzeniu nazwane zostały zarządcami (art. 2 ust.6 rozporządzenia);

2) unormowania niektórych czynności zarządcy;

3) ustanowienia zasady, że postępowanie upadłościowe wszczęte w jednym z państw Unii Europejskiej jest prowadzone i wywiera skutki według prawa obowiązującego w państwie wszczęcia postępowania. Jest to tzw. zasada *lex concursus*. Od tej zasady wprowadzono jednak szereg wyjątków.

Przy takim rozwiązaniu, kluczowym problemem jest zagadnienie uznania zagranicznych postępowań upadłościowych, któremu poświęcone są niniejsze uwagi.

II. Instytucja uznania całego postępowania jest w polskim ustawodawstwie rzeczą nową. Dotychczas nasze prawo znało jedynie instytucję uznania zagranicznych orzeczeń sądowych⁴.

W prawie polskim instytucja uznania zagranicznych postępowań upadłościowych wprowadzona została dopiero prawem upadłościowym i naprawczym (tytuł III, część druga, art. 385-404 oraz art. 454 pr.up.in.). Rozwiązania te wykazują jednak zróżnicowanie.

Uznanie zawarte w art. 454 pr.up.in., odnosi się do postępowań upadłościowych dotyczących zagranicznych instytucji kredytowych oraz ich oddziałów, a także zagranicznych zakładów ubezpieczeń oraz ich oddziałów (art. 481 pr.up.in.). To uznanie następuje z mocy prawa. Natomiast uznanie zagranicznych postępowań upadłościowych w trybie art. 385-404 pr.up.in. następuje po wydaniu w tej materii stosownego orzeczenia przez sąd polski⁵.

Zgodnie z art. 385 pr.up.in., przepisów części drugiej pr.up.in., a więc m.in. przepisów dotyczących uznania zagranicznych postępowań upadłościowych, nie stosuje się, gdy umowa międzynarodowa, której Rzeczpospolita Polska jest stroną, albo prawo organizacji międzynarodowej, której Polska jest członkiem, stanowi inaczej. W związku z tym przepisy dotyczące uznania zagranicznych postępowań upadłościowych zawarte w art. 385 i n. pr.up.in. stosować się będą wtedy, gdy zagraniczne postępowanie upadłościowe wszczęte zostało w państwie poza Unią Europejską albo w Danii.

⁴ Por. np. T. Ereciński, J. Ciszewski, *Międzynarodowe postępowanie cywilne*, Warszawa 2000, s. 300 i n.

⁵ Por. F. Zedler, *Uznanie zagranicznych postępowań upadłościowych według prawa upadłościowego i naprawczego*, w: *Księga Pamiątkowa ku czci Maksymiliana Pazdana* (w druku).

Do uznania innych postępowań upadłościowych wszczętych na terenie państw Unii Europejskiej (z wyjątkiem Danii) stosować się będą przepisy rozporządzenia. Przepisy natomiast pr. up. in. w tych sprawach stosować się będzie jedynie odpowiednio w zakresie nieunormowanym przepisami rozporządzenia.

III. Podejmując próbę określenia istoty uznania zagranicznych postępowań upadłościowych oraz ich skutków według przepisów cytowanego rozporządzenia 1346/2000 o postępowaniu upadłościowym, na wstępie należy zwrócić uwagę, do jakich konkretnie postępowań przepisy tego rozporządzenia mają zastosowanie.

W prawie państw Unii Europejskiej istnieje bardzo duża różnorodność postępowań dotyczących podmiotów niewypłacalnych, a więc tych podmiotów, wobec których stosuje się postępowanie upadłościowe. Postępowania te noszą różne nazwy. Aby nie popaść w pułapkę terminologiczną, należy wyjaśnić, że w związku z urzędowym tłumaczeniem rozporządzenia 1346/2000 można je nazywać postępowaniami upadłościowymi⁶.

Z uwagi na dużą różnorodność uregulowań odnoszących się w poszczególnych systemach prawnych do postępowań dotyczących podmiotów niewypłacalnych, konieczne stało się zdefiniowanie, jakie z zagranicznych postępowań zaliczone będzie do postępowań upadłościowych, które w konsekwencji podlegać będą uznaniu w trybie określonym przepisami rozporządzenia. W rozporządzeniu rozwiązano to w ten sposób, że w art. 1 zamieszczono bardzo ogólną definicję postępowania, do którego rozporządzenie to może mieć zastosowanie. Zgodnie z tym przepisem, za postępowanie upadłościowe uznaje się postępowanie zbiorowe przewidujące niewypłacalność dłużnika, które obejmuje całkowite lub częściowe zajęcie majątku dłużnika oraz powołanie zarządcy. Definicja ta nie jest ani pełna, ani wyczerpująca. O tym bowiem, jakie konkretnie postępowania w poszczególnych państwach Unii Europejskiej zaliczone zostaną do postępowań upadłościowych objętych rozporządzeniem, decyduje zamieszczenie ich w załącznikach A i B do tego rozporządzenia. Załącznik A zawiera wykaz postępowań upadłościowych w ogóle, natomiast załącznik B – wykaz postępowań upadłościowych, które mają charakter likwidacyjny.

W literaturze przedmiotu zwrócono uwagę, iż przy takiej regulacji o tym, jakie konkretnie postępowania podlegają uznaniu według przepisów rozporządzenia, decyduje nie tyle ich zgodność z ogólnymi kryteriami określonymi w art. 1 ust. 1 rozporządzenia, ile umieszczenie ich w załącznikach do rozporządzenia⁷. W załączniku A umieszczono bowiem również angielskie postępowanie *creditors voluntary winding-up*, które nie odpowiada ogólnym kryteriom zagranicznego postępowania upadłościowego określonego w art. 1 rozporządzenia. W związku jednak z umieszczeniem go w załączniku A postępowanie to również podlegać będzie uznaniu według przepisów rozporządzenia.

IV. Wprowadzenie rozróżnienia postępowań upadłościowych na postępowania wymienione w załącznikach A i B łączy się z przedmiotem postępowania

⁶ Szerzej: F. Zedler, *Zarys prawa upadłościowego i naprawczego*, Zakamycze, Kraków 2004, s. 12 i n.

⁷ Por. W. Kłyda, *Europejskie międzynarodowe prawo upadłościowe*, „Rejent” 2004, nr 3-4, s. 171 oraz cytowana tam literatura.

upadłościowego. W zależności od tego, czy uznanie dotyczy postępowania upadłościowego wymienionego w załączniku A, czy w załączniku B, wywierać będzie ono różne skutki.

Przepisy rozporządzenia rozróżniają dwa rodzaje postępowań upadłościowych:

- 1) główne postępowanie upadłościowe,
- 2) wtórne postępowanie upadłościowe, zwane również ubocznym postępowaniem.

Pojęcie głównego postępowania upadłościowego nie jest wprost zdefiniowane w przepisach rozporządzenia. Jest jednak używane zarówno w rozporządzeniu (art. 37), jak i w preambule rozporządzenia (pkt 12, 16, 17, 18, 20). Na podstawie przepisów rozporządzenia, głównym postępowaniem upadłościowym jest postępowanie wszczęte w państwie, w którym znajduje się główny ośrodek podstawowej działalności dłużnika (art. 3 ust. 1 rozporządzenia). Rozporządzenie nie określa, jakiego charakteru ma być to postępowanie. Wynika z tego, że może być to zarówno postępowanie upadłościowe, określone w załączniku A, jak w załączniku B.

Natomiast wtórnym postępowaniem upadłościowym jest postępowanie wszczęte w państwie, w którym dłużnik nie ma głównego ośrodka swej podstawowej działalności, ale ma swój oddział (art. 3 ust. 2 rozporządzenia), przy czym (zgodnie z art. 2 lit. h rozporządzenia), oddział oznacza każde miejsce wykonywania działalności, w którym dłużnik wykonuje działalność gospodarczą niemającą charakteru tymczasowego, przy wykorzystaniu zasobów ludzkich i majątkowych. Skutki postępowania wtórnego są zasadniczo ograniczone do majątku dłużnika znajdującego się na terytorium państwa, w którym wszczęto to postępowanie (art. 3 ust. 2 zd. 2 rozporządzenia).

Stosownie do art. 3 ust. 3 rozporządzenia, w przypadku wszczęcia głównego postępowania upadłościowego każde postępowanie upadłościowe wszczęte później przez sądy innego państwa niż państwo, w którym dłużnik ma główny ośrodek swojej działalności, jest wtórnym postępowaniem upadłościowym. Postępowanie to musi być prowadzone jako postępowanie likwidacyjne, a więc postępowanie upadłościowe wymienione w załączniku B do rozporządzenia (art. 3 ust. 3 zd. 2 rozporządzenia).

Natomiast przed wszczęciem głównego postępowania upadłościowego, postępowanie uboczne (zgodnie z art. 3 ust. 4) może być wszczęte:

a) jeżeli wszczęcie głównego postępowania jest niemożliwe ze względu na wymagania przewidziane w państwie, na terenie którego znajduje się główny ośrodek podstawowej działalności dłużnika;

b) w razie zgłoszenia wniosku o wszczęcie postępowania ubocznego przez wierzycieli dłużnika posiadającego miejsce zamieszkania, miejsce zwykłego pobytu lub siedzibę w państwie członkowskim Unii Europejskiej, na terenie którym znajduje się oddział dłużnika, lub którego wierzytelność powstała w związku z działalnością tego oddziału.

V. W prawie Unii Europejskiej uznanie zagranicznego postępowania upadłościowego następuje z mocy prawa (art. 17 rozporządzenia). Dotyczy to nie tylko głównego postępowania upadłościowego, lecz także wtórnego (ubocznego)

postępowania. Zgodnie jednak z art. 26 rozporządzenia, każde państwo może odmówić uznania zagranicznego postępowania upadłościowego wszczętego w innym państwie Unii Europejskiej, gdyby jego uznanie lub wykonywanie wydanego w jego toku orzeczenia prowadziło do rezultatu, który pozostaje w sprzeczności z porządkiem publicznym państwa, a w szczególności z jego podstawowymi zasadami lub konstytucyjnie zagwarantowanymi prawami lub wolnościami jednostki. Redakcja tego przepisu wskazuje, że odmowa uznania jest czymś wyjątkowym, dlatego też art. 26 rozporządzenia nie może być interpretowany w sposób rozszerzający.

Rozporządzenie nie reguluje, w jakim trybie winna nastąpić odmowa uznania zagranicznego postępowania upadłościowego. Pozostawia to regulacji prawu poszczególnych państw członkowskich Unii Europejskiej.

W prawie polskim, w związku z regulacją zawartą w art. 378 pr.up.in., w tych sprawach należy odpowiednio stosować przepisy pr.up.in. dotyczące międzynarodowego postępowania upadłościowego (art. 378-412). Odnosi się to w szczególności do przepisów regulujących uznanie zagranicznych postępowań upadłościowych. Oczywiście przepisy te stosujemy nie wprost, lecz odpowiednio.

Ponieważ uznanie zagranicznych postępowań upadłościowych na podstawie przepisów rozporządzenia 1346/2000 następuje z mocy prawa, odmowa uznania prowadzi do uchylenia skutków takiego uznania. Dlatego też, przy odpowiednim stosowaniu przepisów pr.up.in., do orzekania o odmowie uznania zagranicznego postępowania upadłościowego na podstawie art. 26 rozporządzenia należy stosować te przepisy pr.up.in., które umożliwiają orzekanie o uchyleniu uznanego wcześniej postępowania upadłościowego (art. 395). Stosując odpowiednio rozwiązanie zawarte w tym przepisie, w związku z art. 385 pr.up.in. należy przyjąć, że o odmowie uznania postępowania upadłościowego wszczętego w innym państwie Unii Europejskiej powinien orzekać sąd, który według prawa polskiego byłby właściwy do orzekania w przedmiocie ogłoszenia upadłości (art. 18, 19 w zw. z art. 385 pr.up.in.). Orzekanie w tych sprawach winno odbywać się na wniosek każdego, kogo może dotyczyć uznanie zagranicznego postępowania upadłościowego, a także z urzędu.

Uczestnikami postępowania w przedmiocie odmowy uznania postępowania upadłościowego wszczętego w państwie Unii Europejskiej, jeżeli sprawa nie jest wszczynana z urzędu, są: wnioskodawca, upadły i zarządca zagraniczny (art. 387 pr.up.in.). Jeżeli zaś sprawa została wszczęta z urzędu, uczestnikami takiego postępowania są tylko upadły i zarządca zagraniczny.

Z uwagi na to, że odmowa uznania może nastąpić wyłącznie w przypadkach określonych w art. 26 rozporządzenia, przedmiotem postępowania może być tylko badanie, czy nie zachodzą okoliczności podane w art. 26 rozporządzenia.

Mimo że przepisy rozporządzenia tego wyraźnie nie określają, powyższy tryb winien być również stosowany, gdyby podjęto próby rozszerzenia na terytorium Polski skutków postępowania, które nie jest objęte rozporządzeniem. W związku z regulacją zawartą w art. 378 pr.up.in. nie wydaje się natomiast możliwe, aby w Polsce o odmowie uznania zagranicznego postępowania upadłościowego, do którego mają zastosowanie przepisy rozporządzenia, orzekano incydentalnie w ramach innego postępowania cywilnego czy administracyjnego.

VI. Jak już wspomniano, uznanie zagranicznych postępowań upadłościowych objętych przepisami rozporządzenia, wszczętych w jednym z państw Unii Europejskiej, następuje z mocy prawa w pozostałych państwach członkowskich Unii Europejskiej. Rozporządzenie nie określa wprost, jakie są skutki uznania zagranicznego postępowania upadłościowego dokonanego na podstawie rozporządzenia.

Postępowanie upadłościowe, jak każde inne, składa się z szeregu czynności wzajemnie się warunkujących. Samo wszczęcie tego postępowania rodzi także szereg skutków materialnoprawnych zarówno co do osoby niewypłacalnego dłużnika (upadłego), jak i jego majątku, a także postępowań prowadzonych przez upadłego. Skutki materialnoprawne powstają także w wyniku działań podjętych w toku postępowania upadłościowego.

W związku z tym, uznanie zagranicznego postępowania upadłościowego, musi prowadzić, co do zasady, do rozciągnięcia skutków wszczęcia i prowadzenia postępowania upadłościowego w jednym z państw Unii Europejskiej (z wyjątkiem Danii) na wszystkie państwa Unii Europejskiej (z wyjątkiem Danii), jak również na możliwość podejmowania czynności postępowania upadłościowego w tych krajach. Przez uznanie realizuje się zasada *lex concursus*, która polega na tym, że do prowadzonego postępowania upadłościowego i jego skutków stosuje się prawo państwa wszczęcia postępowania upadłościowego.

Zasada ta wyrażona została przede wszystkim w art. 4 rozporządzenia. Zgodnie z tym przepisem, jeśli przepisy rozporządzenia nie stanowią inaczej, prawo państwa wszczęcia postępowania określa nie tylko przesłanki wszczęcia postępowania upadłościowego, lecz także sposób jego prowadzenia i ukończenia. Ponadto określa ono:

- 1) dłużników, w stosunku do których może być prowadzone postępowanie upadłościowe,
- 2) mienie wchodzące w skład masy oraz sposób postępowania z mieniem nabytym przez dłużnika po wszczęciu postępowania,
- 3) uprawnienia dłużnika i zarządcy,
- 4) przesłanki skuteczności potrącenia,
- 5) skutki postępowania upadłościowego co do niewykonalnych umów dłużnika,
- 6) skutki wszczęcia postępowania upadłościowego na środki dochodzenia praw przez poszczególnych wierzycieli, z wyłączeniem toczących się postępowań,
- 7) wierzytelności, jakie mogą być zgłoszone w postępowaniu upadłościowym oraz sposób postępowania z wierzytelnościami powstałymi po wszczęciu postępowania,
- 8) zasady zgłoszenia, sprawdzenia i ustalenia wierzytelności,
- 9) podział środków uzyskanych z likwidacji majątku, kolejność zaspokojenia wierzytelności oraz prawa wierzycieli, którzy po wszczęciu postępowania upadłościowego zostali częściowo zaspokojeni na podstawie prawa rzeczowego lub wskutek potrącenia,
- 10) przesłanki oraz skutki ukończenia postępowania upadłościowego, w szczególności w drodze układu,
- 11) prawa wierzycieli po ukończeniu postępowania upadłościowego,
- 12) kto ponosi koszty postępowania upadłościowego łącznie z poniesionymi wydatkami,

13) zasady dotyczące nieważności, zaskarżania lub względnej bezskuteczności czynności prawnych dokonanych z pokrzywdzeniem ogółu wierzycieli.

Niezależnie od tej ogólnej regulacji, przepisy rozporządzenia stanowią ponadto, iż uznanie zagranicznego postępowania upadłościowego – zgodnie z art. 25 rozporządzenia – z mocy prawa pociąga za sobą uznanie:

1) orzeczeń dotyczących prowadzenia i ukończenia postępowania, wydanych przez sąd, który wszczął postępowanie upadłościowe,

2) układu zatwierdzonego przez sąd w tym postępowaniu,

3) orzeczeń wydanych bezpośrednio na podstawie postępowania upadłościowego,

4) orzeczeń blisko związanych z postępowaniem upadłościowym, także jeżeli wydał je inny sąd,

5) orzeczeń w sprawie stosowania środków zabezpieczających wydanych po zgłoszeniu wniosku o wszczęcie postępowania upadłościowego.

Wymienione wyżej orzeczenia podlegają wykonaniu według obowiązujących w Unii Europejskiej przepisów o wykonaniu orzeczeń sądowych w sprawach cywilnych i handlowych. Z mocy art. 25 ust. 3 rozporządzenia państwa członkowskie Unii Europejskiej nie są jednak zobowiązane do uznania i wykonania wspomnianych wyżej orzeczeń, gdyby ich uznanie pociągało za sobą ograniczenia wolności osobistej lub tajemnicy korespondencji.

VII. Od wspomnianej wyżej zasady przepisy rozporządzenia ustanawiają trzy grupy wyjątków:

1) ustanowiono szczególne regulacje prawne dotyczące niektórych stosunków prawnych. Są to normy kolizyjne wskazujące, jakie prawo do danych stosunków winno być stosowane,

2) wprowadzono normy prawne dotyczące uprawnień zarządcy do działania w innych państwach,

3) uregulowano skutki wszczęcia wtórnego postępowania upadłościowego na główne postępowanie upadłościowe.

VIII. Niezależnie od ogólnej reguły wyrażonej w art. 4 rozporządzenia, ustanawiającej stosowanie zasady *lex concursus*, przepisy rozporządzenia zawierają szczegółowe normy określające, jakie prawo właściwie po wszczęciu postępowania upadłościowego w jednym z państw Unii Europejskiej należy stosować do niektórych stosunków prawnych. Są to:

1) zgodnie z art. 5 rozporządzenia wszczęcie postępowania nie narusza praw rzeczowych wierzycieli lub osób trzecich na materialnych lub niematerialnych, ruchomych lub nieruchomych składnikach majątku dłużnika i to zarówno na określonych przedmiotach, jak i na zbiorze nieokreślonych przedmiotów o zmiennym składzie, które w chwili wszczęcia postępowania znajdują się na terytorium innego państwa członkowskiego Unii Europejskiej. Jednocześnie przepisy rozporządzenia określają, jakie uprawnienia do tych praw należą. Zgodnie z art. 5 ust. 2 rozporządzenia do praw tych należą w szczególności:

a) uprawnienie do zbycia przedmiotu lub przeznaczenia go do zbycia i zaspokojenia się z uzyskanych środków lub pożytków tego przedmiotu, w szczególności z tytułu zastawu lub hipoteki;

b) wyłączne prawo ściągnięcia wierzytelności, w szczególności z tytułu zastawu na wierzytelności lub przelewu tej wierzytelności w celu zabezpieczenia roszczenia;

c) prawo żądania wydania przedmiotu od każdego, kto wbrew woli uprawnionego posiada go lub użytkuje;

d) prawo rzeczowe do pobierania pożytków z przedmiotu, przy czym wpisane do publicznego rejestru i skuteczne wobec osób trzecich uprawnienie do uzyskania prawa rzeczowego, o którym mowa wyżej w pkt 1, traktuje się jak prawo rzeczowe (art. 5 ust. 3 rozporządzenia);

2) zgodnie z art. 6 rozporządzenia, wszczęcie postępowania upadłościowego nie narusza uprawnień wierzyciela do potrącenia wierzytelności z wierzytelnościami dłużnika, jeżeli potrącenie jest dopuszczalne zgodnie z prawem właściwym dla wierzytelności niewypłacalnego dłużnika;

3) wszczęcie postępowania upadłościowego przeciwko kupującemu przedmiot majątkowy nie narusza praw sprzedawcy z tytułu zastrzeżenia własności, jeżeli przedmiot ten w chwili sprzedaży znajdował się na terytorium innego państwa członkowskiego Unii Europejskiej niż państwo wszczęcia postępowania.

Natomiast wszczęcie postępowania przeciwko sprzedawcy przedmiotu majątkowego po jego dostarczeniu nie uzasadnia rozwiązania lub wygaśnięcia umowy sprzedaży i nie stoi na przeszkodzie nabyciu własności przez kupującego, jeżeli przedmiot ten w chwili wszczęcia postępowania znajduje się na terytorium innego państwa członkowskiego niż państwo wszczęcia postępowania (art. 7 rozporządzenia);

4) zgodnie z art. 8 rozporządzenia, skutki postępowania upadłościowego co do umowy uprawniającej do nabycia lub korzystania z nieruchomości, podlega wyłącznie prawu państwa, na którego terytorium jest położona ta nieruchomość;

5) stosownie do art. 9 rozporządzenia, skutki postępowania odnoszące się do praw i obowiązków uczestników systemu płatności lub rozrachunku albo rynku finansowego, podlegają wyłącznie prawu państwa członkowskiego właściwemu dla odpowiedniego systemu lub rynku. Rozwiązanie to jednak nie narusza nieważności, zaskarżalności lub względnej bezskuteczności zapłaty lub operacji zgodnie z prawem właściwym dla odpowiedniego systemu płatności lub rynku finansowego;

6) zgodnie z art. 10 rozporządzenia, skutki postępowania upadłościowego dotyczące umów o pracę oraz stosunku pracy podlegają wyłącznie prawu państwa członkowskiego właściwemu dla umowy o pracę;

7) skutki postępowania upadłościowego dotyczące praw dłużnika do nieruchomości oraz statku wodnego lub powietrznego, podlegającego wpisowi do publicznego rejestru, podlegają prawu państwa członkowskiego, którego kompetencjom podlega prowadzenie rejestru (art. 11 rozporządzenia);

8) zgodnie z art. 12 rozporządzenia, wspólnotowe patenty i znaki towarowe mogą być objęte wyłącznie głównym postępowaniem upadłościowym. Nie wchodzi nigdy do masy upadłości wtórnych postępowań upadłościowych;

9) czynności prawne dokonane z pokrzywdzeniem ogółu wierzycieli zasadniczo podlegają przepisom prawa państwa wszczęcia postępowania. Art. 13 rozporządzenia wprowadza od tej zasady wyjątki. Można czynność taką zaskarżyć przed sądem innego państwa, gdy:

- a) czynność ta podlega prawu innego państwa członkowskiego niż prawo państwa wszczęcia postępowania i
- b) w takim przypadku ta czynność prawna w żaden sposób nie podlega zaskarżeniu na podstawie tego prawa;

10) zgodnie z art. 14 rozporządzenia, jeżeli dłużnik po wszczęciu postępowania upadłościowego w drodze odpłatnej czynności rozporządza nieruchomością, statkiem wodnym lub powietrznym podlegającym wpisowi do rejestru lub papierami wartościowymi, dla których istnienia wymagany jest wpis do rejestru określonego przepisami prawa, to skuteczność tej czynności podlega prawu państwa, na terytorium którego znajduje się nieruchomość lub którego kompetencjom podlega prowadzenie tego rejestru.

Wprowadzając powyższe normy kolizyjne, uregulowano jednocześnie, iż regulacja prawna wskazująca, jakie prawo ma zastosowanie w sprawach dotyczących praw rzeczowych osób trzecich (patrz wyżej – pkt 1), potrącenia (patrz wyżej – pkt 2), zastrzeżenia własności (patrz wyżej – pkt 3), nie naruszają ogólnej reguły określającej, że zasady dotyczące nieważności, zaskarżalności lub względnej bezskuteczności czynności prawnej podlegają prawu państwa wszczęcia postępowania (art. 5 ust. 4, art. 6 ust. 3, art. 7 ust. 3 rozporządzenia)

IX. Konsekwencją uznania zagranicznego postępowania upadłościowego jest możliwość podejmowania przez organ powołany w uznanym postępowaniu upadłościowym (zarządcę) czynności prawnych oraz czynności związanych z prowadzeniem postępowań sądowych i administracyjnych na terenie państw, w których nastąpiło uznanie zagranicznego postępowania upadłościowego.

W sprawach tych rozporządzenie zawiera ogólne regulacje dotyczące uprawnień zarządcy do dokonywania czynności na terenie innego państwa, jak również rozwiązania szczegółowe.

Ogólne regulacje dotyczące czynności zarządcy określone są przede wszystkim w art. 18 ust. 4 rozporządzenia.

Zgodnie z art. 18 ust. 4 rozporządzenia, przy wykonywaniu swoich uprawnień zarządca zobowiązany jest do przestrzegania prawa państwa, na terytorium którego zamierza podejmować czynności, a w szczególności zasad dotyczących sposobu likwidacji składników masy upadłości. Wyraźnie też zaznaczono, że zarządca nie może podejmować stosowania środków przymusu ani też nie posiada prawa do rozstrzygania sporów prawnych i innych sporów.

Ponadto regulacja ogólna uprawnień zarządcy do dokonania czynności na terenie państwa, w którym nastąpiło uznanie zagranicznego postępowania upadłościowego, zawiera osobne postanowienia dotyczące zarządcy ustanowionego w głównym postępowaniu upadłościowym i ubocznym postępowaniu upadłościowym.

Stosownie do art. 18 ust. 1, zarządca powołany w głównym postępowaniu upadłościowym może wykonywać na terytorium państwa uznania wszystkie uprawnienia przyznane mu na podstawie prawa państwa wszczęcia postępowania. Uprawnienia te przysługują mu jednak tylko do czasu, gdy w innym państwie, gdzie zamierza podjąć działanie, nie wszczęto wtórnego postępowania upadłościowego albo nie zastosowano przeciwko działaniom zarządcy środka zabezpieczającego.

Natomiast zarządca ustanowiony we wtórnym postępowaniu upadłościowym, stosownie do art. 18 ust. 2, może w każdym innym państwie podnosić okoliczność na drodze sądowej lub pozasądowej, że po wszczęciu postępowania upadłościowego rzecz ruchoma została usunięta z terytorium państwa wszczęcia wtórnego postępowania upadłościowego i przeniesiona na terytorium innego państwa członkowskiego. Ponadto zarządca ten jest uprawniony do zaskarżenia czynności prawnych stosownie do interesu wierzycieli.

Zgodnie z art. 32 ust. 3 rozporządzenia, zarówno w głównym, jak i wtórnym postępowaniu upadłościowym zarządca uprawniony jest do uczestnictwa w innym postępowaniu upadłościowym na prawach wierzyciela, w szczególności przez udział w zgromadzeniu wierzycieli.

X. Poza wspomnianymi wyżej regulacjami dotyczącymi uprawnień i obowiązków zarządcy do podejmowania działań na terytorium państwa, w którym nastąpiło uznanie zagranicznego postępowania upadłościowego, przepisy rozporządzenia zawierają też rozwiązania szczegółowe dotyczące niektórych czynności zarządcy. Są to:

1) na wniosek zarządcy dokonywane jest ogłoszenie istotnej treści orzeczenia o wszczęciu postępowania – oraz w razie potrzeby – orzeczenia o powołaniu zarządcy. W obwieszczeniu tym należy podać osobę zarządcy oraz to, czy wszczęto główne czy uboczne postępowanie upadłościowe. Jeżeli jednak prawo państwa, na którego terytorium dłużnik ma oddział, przewiduje obowiązek dokonania obwieszczenia, wówczas zarządca lub inny uprawniony organ, który wszczął główne postępowanie upadłościowe, obowiązany jest podjąć działania niezbędne do dokonania takiego obwieszczenia (art. 21 rozporządzenia);

2) zarządca może wnioskować o dokonanie wpisów o wszczęciu postępowania do księgi i rejestrów publicznych we wszystkich państwach członkowskich UE.

Jeżeli jednak prawo jakiegoś państwa przewiduje obowiązek dokonania takiego wpisu, zarządca lub inny uprawniony organ państwa, które wszczęło postępowanie, obowiązany jest podjąć kroki niezbędne do dokonania takiego wpisu.

Powyższe uprawnienia i obowiązki spoczywają na zarządcy tylko wtedy, gdy wszczęto główne postępowanie upadłościowe (art. 22 rozporządzenia);

3) zarządca powiadamia znanych wierzycieli o wszczęciu postępowania upadłościowego, jeżeli nie dokonuje tego sąd (art. 40 rozporządzenia);

4) zarządca ustanowiony zarówno w głównym, jak i ubocznym postępowaniu upadłościowym jest uprawniony do zgłaszania w innych postępowaniach upadłościowych wierzytelności zgłoszonych w postępowaniu, w którym zarządcy ci zostali powołani. Zgłoszenia takiego dokonuje, o ile jest to korzystne dla wierzycieli. Wierzyciele zachowują jednak prawo do sprzeciwienia się zgłoszeniu albo domagania się jego cofnięcia, jeżeli jest to przewidziane we właściwych przepisach (art. 32 ust. 2 rozporządzenia);

5) zarządca ustanowiony w głównym postępowaniu upadłościowym uprawniony jest do wnioskowania o wstrzymanie likwidacji we wtórnym postępowaniu upadłościowym (art. 33 ust. 1 rozporządzenia);

6) zarządca głównego postępowania upadłościowego uprawniony jest do złożenia wniosku o przekształcenie innego postępowania, które zostało wszczęte wcześniej w innym państwie, w postępowanie likwidacyjne (art. 37 rozporządzenia).

dzenia). Na wniosek sądu, który wszcząć wtórne postępowanie upadłościowe, zarządca ustanowiony w głównym postępowaniu upadłościowym obowiązany jest podjąć wszelkie stosowne kroki dla zapewnienia ochrony interesów wierzycieli z postępowania wtórnego, jak również poszczególnych grup wierzycieli;

7) zarządca głównego i zarządca wtórnego postępowania upadłościowego mają obowiązek wzajemnej współpracy i przekazywania sobie informacji. Mają też obowiązek przekazywania niezbędnych informacji mogących mieć znaczenie dla innego postępowania, w szczególności o przebiegu zgłaszania i sprawdzania wiarygodności, jak również o wszystkich środkach mających na celu ukończenie postępowania upadłościowego (art. 31 ust. 1 i 2 rozporządzenia);

8) zarządca we wtórnym postępowaniu upadłościowym jest zobowiązany do umożliwienia w odpowiednim czasie zarządcy w postępowaniu głównym przedstawienia propozycji dotyczących likwidacji lub jakiegokolwiek sposobu wykorzystania masy w postępowaniu wtórnym (art. 31 ust. 3).

XI. Zgodnie z art. 17 ust. 2 rozporządzenia, jeżeli w jednym z państw Unii Europejskiej wszczęto wtórne postępowanie upadłościowe, wówczas w państwie tym nie powstają już skutki związane z uznaniem głównego postępowania upadłościowego.

Jednocześnie art. 17 ust. 2 rozporządzenia określa, że skutki wszczęcia wtórnego postępowania upadłościowego nie mogą być podważane w innych państwach członkowskich.

Zgodnie jednak z art. 17 ust. 2 zd. II rozporządzenia jakiegokolwiek ograniczenie praw wierzycieli wynikłe z działaniem wtórnego postępowania, w szczególności odroczenie płatności, lub zwolnienie z długu wskutek postępowania wywiera skutek co do majątku znajdującego się na terytorium innego państwa członkowskiego tylko w odniesieniu do tych wierzycieli, którzy się na to zgodzą.

XII. Przedstawione w niniejszej opinii uwagi na temat uznania zagranicznych postępowań upadłościowych według przepisów rozporządzenia Rady Unii Europejskiej nr 1346/2000 z 29 maja 2000 r. w sprawie postępowania upadłościowego skłaniają do pewnej refleksji natury ogólnej.

Uznanie to, zgodnie z zasadą *lex concursus*, co do zasady rozciąga skutki wszczęcia postępowania upadłościowego tak procesowe, jak i materialnoprawne na pozostałe państwa Unii Europejskiej. Od zasady tej jednak przepisy rozporządzenia wprowadziły całkiem liczne wyjątki. Dotyczy to w szczególności rozwiązań przyjętych w normach kolizyjnych zawartych w rozporządzeniu, a także z uwagi na ograniczenie zarządcy zagranicznego w możliwości podejmowania działań na terenie innych państw.

W związku z takimi rozwiązaniami można się zastanawiać, czy przy ogólnej ocenie rozwiązań zawartych w rozporządzeniu nie należałoby bardziej wyeksponować autonomicznej regulacji prawnej w nim zawartej. Sama zaś zasada *lex concursus*, która w związku z regulacją zawartą w art. 4 rozporządzenia nie może być kwestionowana, w rzeczy samej raczej uzupełnia rozwiązania zawarte w rozporządzeniu.

RECOGNITION OF BANKRUPTCY PROCEEDINGS IN EUROPEAN LAW

S u m m a r y

First, the paper presents the manner in which bankruptcy proceedings have been regulated in European law. Further, proceedings classified in European law as bankruptcy proceedings are discussed. Pursuant to EU Regulation No 1346/2000 of 29 May 2000, bankruptcy proceedings instigated in one member state are, by operation of law, subject to recognition in the other member states. The paper analyses the legal consequences of such recognition as well as possible instances of a refusal of recognition of either the foreign bankruptcy proceedings or the very proceedings themselves.